

GORDON S. WOOD

Az amerikai alkotmányosság eredete¹

Az első dolog, amit az amerikai alkotmányosság eredetével kapcsolatban hangsúlyoznunk kell, az, hogy az Alapító Atyák, akik a 18. század végén kimunkálták az amerikai alkotmányos berendezkedés alapjait, angolok voltak, vagy ha mégsem, angolok módjára gondolkodtak.

Eltérően számos európai országtól, amely állammá válása előtt már nemzetként létezett, Amerika előbb volt állam, mint nemzet, és még ma sem tekinthető nemzetnek a fogalom bármely hagyományos értelmében. Ha elfogadjuk, hogy a nemzetek elképzelt közösségek, az Egyesült Államokat, mely a tizennyolcadik század végén jött létre, valamilyen Angliára emlékeztető képződményként képzelték el. A 18. századi amerikaiak úgy gondolták, hogy bár Anglia politikai rendszere elfajult, egykoron valójában a szabadság és a népi kormányzás meghatározó forrása volt az akkori világban, és minden liberális érzelmű entellektüel dicsőítette alkotmányát. Ezért aztán nem meglepő, hogy az anglo-amerikaiak – ezt az elnevezést használta a legtöbb európai az amerikaiakra a tizenkilencedik század elején – váltak az angol jogok és szabadság talajára épülő, az angoloktól eredő hagyomány örököséivé. Az amerikaiak elképzelése szerint az angol szabadság fáklyáját immár ők hordozták, és feladatuknak tekintették, hogy lángja fényesebben és tartósabban világítson, mint amikor az angolok emelték magasra.

Az amerikaiak eltökéltek voltak a tekintetben, hogy elkerüljék az angol alkotmányt – nézetük szerint – jellemző elkorcsosult állapotot. Ennek jegyében saját politikai rendszerük kiépítése során számos tekintetben el kellett térniük az angol alkotmányos hagyománytól. Valójában, ha összevetjük a 18. század végének amerikai alkotmányos fejlődését azzal az angol alkotmányos rendszerrel, amivel az amerikaiak szakítottak, segíthet bennünket annak megértésében, hogy pontosan mi az, ami miatt az amerikai alkotmányosság sajátosnak mondható.

A 18. századi angol és amerikai alkotmányosság közötti legnyilvánvalóbb különbség abban rejlik, hogy az amerikai forradalmárok az alkotmányt írott dokumentumként fogták fel, olyan alaptörvényként, amely meghatározza a kormányzat főbb vonásait. Az amerikai forradalmat megelőzően az alkotmányt ritkán különböztették meg a kormányzattól és annak működésétől. Az angol kultúrában az 'alkotmány' hagyományosan egyaránt vonatkozott arra, ahogy a kormányzat összeállt, ahogy az „konstituálódott”, valamint azokra az alapvető jogokra, amelyek védelme a kormányzat feladata volt. A 18. századi angol alkotmányt törvények, szokások, elvek és intézmények íratlan egyvelege alkotta.

A forradalmi időszak végére azonban az amerikaiak alkotmányfelfogása alaposan megváltozott. Az alkotmányt már nem a kormányzat részének gondolták, hanem olyan írott

¹ A budapesti Közép-európai Egyetemen 2007. március 5-én elhangzott előadás írásbeli változatának magyar nyelvű fordítása.

dokumentumnak, amely különbözik a kormányzat működésének valamennyi aspektusától, és azok felett áll. Az alkotmány, ahogy azt Thomas Paine² 1791-ben kifejtette, „megelőzi a kormányzatot, ami csupán annak produktuma.” Továbbá, tette hozzá, az alkotmány „nem pusztán nevében létezik, hanem faktumként.”

Az amerikaiak számára az alkotmány alapvető fontossággal bírt. Írott dokumentumként minden családnak volt belőle példánya: az emberek úgy hordozták magukkal, mint a bibliát, idéztek belőle, hivatkoztak a cikkelyeire. Egy ilyen alkotmány soha nem lehetett volna törvényhozás eredménye – magának a népek kellett megalkotnia azt.

Jóllehet a 18. századi angolok alkotmányuk változatlan alapelveiről és alaptörvény mi-voltáról beszéltek, közülük kevesen vonták kétségbe azt, hogy a parlament mint a nemesség és a nép képviselői szerve és mint a nemzet szuverén törvényhozó testülete ezen elvek és az alaptörvény legfőbb őre és értelmezője. Valójában a parlamentet tekintették a nép szabadsága bástyájának a korona, vagyis az uralkodó és támogatóinak szabadságukat csorbító törekvéseivel szemben. Kizárólag ez védte és erősítette a nép jogait. A *Petition of Rights*, a *Habeas Corpus* törvény vagy a Jogok Törvénye (*Bill of Rights*) mind-mind a parlament által hozott törvények voltak, olyan statútumok, amelyek formailag semmiben sem különböztek a parlament többi törvényétől.³

Ezért az angolok számára, amint arra William Blackstone, a nagy 18. századi angol jogtudós rámutatott, nem létezhetett különbség „a kormányzat alkotmánya, azaz kerete” és „a jogrendszer” között. Egyek voltak: a parlament minden egyes törvénye az alkotmány részét alkotta, és ennek következtében minden törvény – akár szokáson alapuló, akár írott statútum – alkotmányos volt. „Ezért – állapítja meg az angol teoretikus, William Paley – az *alkotmányos* és *alkotmányellenes* szakkifejezések jelentése *törvényes*, illetve *törvénytelen*.”⁴

Ez a felfogás radikálisan különbözött attól, amiben az amerikaiak kezdtek hinni. Valójában éppen ez, a „törvényes” és „törvénytelen” közötti különbség volt az, melynek tekintetében az amerikai és az angol alkotmányos hagyomány eltért egymástól a forradalom időszakában.

Ugyanakkor egy dolog olyan alaptörvényként meghatározni az alkotmányt, mint amely különbözik a mindennapi törvényhozástól és meghatározni a kormányzat intézményeit, és egészen más dolog megvalósítani ezt a distinkciót a gyakorlatban. Mivel az alkotmányokat a törvényhozó szervek hozták létre, a korabeli feltételezés az volt, hogy nem lehet azokat megváltoztatni és kiegészíteni. 1776-ban néhány alkotmányozó rájött erre a problémára, és megpróbálta kezelni azt. Delaware állam alkotmányának létrehozói például beépítették a minősített többség elvét a törvényhozás rendszerébe, azzal a kitételrel, hogy az alkotmány csak a törvényhozás öt-hetedének az akaratával módosítható. Maryland állam pedig ki-mondta, hogy egy alkotmánykiegészítés csak akkor válik hatályossá, ha azt két, egymást követő törvényhozás kétharmada elfogadja. Ugyanakkor a legtöbb állam úgy hozta létre al-

² Angol politikus, akinek *Common Sense* (1776) című politikai röpirata nagy hatást gyakorolt az amerikai politikusok gondolkodására. (*A fordító jegyzete.*)

³ A *Petition of Rights* (1629) I. Károly és az angol parlament küzdelmében született az abszolút uralkodói hatalom korlátozása érdekében. Többek között az indokolatlan bebörtönzés illetve a parlament jóváhagyása nélküli adóztatás gyakorlata ellen lépett fel. A *Habeas Corpus* törvény (1679) az angol szabadságjogok sarkalatos elemeként mondta ki, hogy bírósági végzés nélkül szabad személy nem vehető őrizetbe. A Jogok Törvénye (1689) a parlamenttel szemben korlátozta az uralkodó hatalmát. A statútum (*statute*), illetve statutuális vagy tételes törvény, a parlament, vagy más törvényhozó testület által alkotott törvény, mely különbözik a régi szokásokon és bírói joggyakorlaton, precedenseken alapuló úgynevezett *common law*-tól. (*A fordító jegyzete.*)

⁴ Paley eredeti kiemelései.

kormányát, mintha az közönséges státútum lett volna, és bár mindenki úgy tekintett rájuk mint speciális törvényekre, senki sem tudta igazán, hogy a valóságban miként tehetők azokká.

A Függetlenségi Nyilatkozat (1776) utáni években az amerikaiak az alaptörvény és a statuális vagy tételes törvény közötti különbségtétel problémájával küszködtek, és közülük senki sem volt elszántabb e téren, mint Thomas Jefferson. 1779-ben Jefferson kijelentette, tapasztalatból tudja, hogy nincs olyan, „a nép által csupán a törvényhozás szokványos céljaira választott törvényhozás”, amely korlátozni tudná az egymást váltó törvényhozásokat törvénykezési gyakorlatukban. Ezért aztán rájött arra, hogy ha nagyszerű, a vallásszabadságot Virginia állam területén biztosító törvénytervezetéről kijelenti, hogy azt „nem lehet visszavonni, annak nincs törvényes hatálya; ám kimondhatjuk” – írta frusztráltan az erről szóló 1779. évi törvényjavaslatában –, „és ki is mondjuk – tette hozzá –, hogy [...] az ezután születő összes olyan törvény, melynek célja, hogy eltörölje a jelen (törvényt), vagy hogy szűkítse annak hatályát, a természeti jog csorbításának tekintendő.”⁵

Jefferson ugyanakkor tisztában volt azzal, hogy ennek az elvnek a papíron történő nyilvánítása nem elég, ennél többre van szükség. Az 1780-as évekre mind ő, mind pedig barátja, James Madison azon dolgoztak, hogy „egy valódi alkotmányt készítsenek” Virginia állam számára. A meglévő, fogalmaztak, pusztán egy „rendelkezés” volt, „mely nem bír nagyobb tekintéllyel, mint ugyanannak a törvényhozási periódusnak a többi rendelkezése”. Olyan alkotmányt akartak létrehozni, amely „perpetuális” és „más törvényhozások által nem megváltoztatható”. Ezt csakis úgy lehetett megvalósítani, ha az alkotmányt, ahogy Jefferson fogalmazott, „egy olyan hatalom” hozza létre, „amely a törvényhozás fölött áll”. Amikor ezt Jefferson papírra vetette az 1780-as évek elején *Notes on the State of Virginia* (Feljegyzések Virginia államról) című művében, a válasz világos volt. „Annak érdekében, hogy egy adott kormányzati formát ne tudjon megváltoztatni egy testület közönséges törvények segítségével – írta –, a népnek különleges hatalommal felruházott személyeket kell delegálnia. Ennek megfelelően különleges konvenciókat, kongresszusokat választottak, hogy létrehozzák és megjavítsák kormányzataikat.”

Massachusetts állam már 1780-ban kijelölte az utat. Egy olyan konvenciót választott, melynek kifejezetten az volt a feladata, hogy alkotmányozzon, és ezt követően az alkotmányt a nép elé terjessze ratifikációra. Amikor pedig a Philadelphiában ülésző konvenció 1787-ben egy új alkotmányt szövegezett meg a nemzet számára, tudta, mit kell tennie. Ki nyilvánította, hogy az új alaptörvényt a kizárólag erre a célra összehívott, állami konvenciókban összegyűlő népnek kell ratifikálnia. Az alkotmányozó konvenciók és a ratifikáció folyamata tette a népet tényleges alkotmányozó hatalommá.⁶ Amint azt a felvilágosult európaiak felismerték, mindezek az alkotmányfelfogással kapcsolatos újítások az amerikai forradalom azon legsajátosabb eszközei közé tartoztak, amelyekkel az gazdagította az egyetemes politikai gondolkodást.

Ugyanakkor nem pusztán ebben érhető tetten a gazdagodás ténye. Az alkotmány azon felfogásának az örve alatt, mely a törvényhozás túlhatalmától mentes alaptörvényként értelmezi azt, mivel a törvényhozás hatalma erősen korlátozott, az 1780-as években néhány,

⁵ Jefferson, Thomas: *A Bill for Establishing Religious Freedom*. In: Peterson, Merrill D. (ed.): Thomas Jefferson. Writings. New York, 1984.

⁶ Massachusetts állam esetében a ratifikáció feltétele az volt, hogy az állam 21 év feletti szabad férfitársainak legalább kétharmada elfogadja az állam alkotmányát. Az 1787. évi szövetségi alkotmány érvénybe lépéséhez a 13 államból 9 elfogadó határozatára volt szükség, amelyet alkotmányozó konvenciókon hoztak meg.

különböző államokban tevékenykedő bíró elszigetelt jogi esetek tárgyalása során óvatosan olyan irányba mozdult el, ami az államok törvénykezési gyakorlatának korlátozása felé mutatott. Gyakorlatilag megszüntették az állami törvényhozások hatáskörét, amint azt George Wythe, Virginia állam legfelsőbb bíróságának bírója tette 1782-ben: „Itt van a hatalmuk határa – jelentette ki –, eddig mehetnek és nem tovább.” Ezek voltak az első tétova lépések ama gyakorlat irányában, amit a későbbiekben bírósági felülvizsgálatnak (*judicial review*) fognak nevezni – annak a figyelemreméltó gyakorlatnak az irányában, melynek révén az alsóbb szintű bíróságok bírúinak megvan a jogkörük arra, hogy megítéljék az állami és szövetségi törvényhozások által hozott törvények alkotmányosságát.

Bármilyen fontos volt is azonban a tizennyolcadik században a közönséges, statutuális törvénytől elkülönülő írott alkotmány eszménye, nem ez volt a legjelentősebb alkotmányos jellemvonás, amiben a tizennyolcadik századi amerikaiak különböztek öröklött angol hagyományaitól. Az amerikai alkotmányosság és az angol, valamint a mai legtöbb más demokratikus nemzet alkotmányfelfogása közötti különbségek sorában nagyobb jelentőséggel bír a hatalmak szétválasztásának az eszméje.

A felelősségen alapuló brit kabinet rendszer lényege az, hogy a Korona miniszterei egyúttal a parlament tagjaiként is tevékenykedtek. Ez volt az a kapcsolat, amit az amerikai gyarmatosok „korrupciónak” bélyegeztek, míg David Hume, tizennyolcadik századi skót filozófus és politikai gondolkodó „befolyásolásnak” nevezett, és amelynek szétzúzására az amerikaiak elszánták magukat 1776-ban.

Így aztán az államok 1776. évi alkotmányaikban kizárták törvényhozásaikból az összes, a végrehajtó hatalmi ághoz tartozó képviselőt úgy, ahogy azt New Jersey állam alkotmánya deklarálta: „Ennek a kormánzatnak a törvényhozó ágát – amennyire csak lehetséges – meg kell védeni a korrupció leghalványabb gyanújától.” A hatalmi ágak szétválasztásának ezt az elvét ismételte meg a szövetségi alkotmány első cikkelyének hatodik szakasza, amely megakadályozza a (törvényhozásnak) felelős, kabinet-alapú kormányzás kialakulását Amerikában. Ebben a tekintetben legalábbis az amerikai alkotmányosság egyáltalán nem gyakorolt hatást más nemzetek alkotmányosságára, mivel a világ legtöbb demokratikus kormányzata inkább a brit parlamentáris modellt követte.

Ugyanakkor ezen, a brit és az amerikai alkotmányosság között nyilvánvalóan meglévő különbségek mögött még alapvetőbb eltérések húzódnak meg, melyek révén a kormányzat és politika amerikai felfogása a világ csaknem minden más nemzete felfogásától különbözik. Ezek a különbségek a képviselet rendszeréről vallott nézetekkel kezdődnek.

Az 1760-as és 1770-es években a birodalom természetéről zajló viták során a britek hasztalan próbálták igazolni a gyarmatok parlament által történő megadóztatásának jogosságát. Úgy érveltek, hogy az amerikai gyarmatosok, mint az angol alattvalók mindenütt, a parlament törvényeinek vannak alárendelve egy olyan rendszeren keresztül, amit „virtuális” (*virtual*) képviseletnek neveztek. Még ha a gyarmatosok, „mint Britannia népeinek kilenc-tizede” – ahogy annak idején mondták – „valójában nem is választottak képviselőket a brit alsóházba”, kétségkívül „részei, még hozzá fontos részei Nagy-Britannia közrendűinek: ugyanúgy képviselve vannak a parlamentben, mint az ország azon lakói, akiknek nincs szavuk a választásokon.”

A legtöbb Egyesült Királyságban élő angolnak ez az okfejtés nagyon is elfogadható volt. Az évszázadok során Britanniában a választókerületeknek méretüket és alakjukat illetően zavaros egyvelege jött létre. Egyik-másik választókerület nagy területtel bírt, választók ezreivel, ám mások kis területűek voltak, és többé-kevésbé a helyi földbirtokos ellenőrzése alatt álltak. Sok választókerületben kevés volt a választó, és néhány, úgynevezett „rothadt körzet”-ben (*rotten borough*) egyáltalán nem éltek választójoggal bíró alattvalók. Egy Dun-

wich nevű város még sokáig az után is képviselőket küldött a parlamentbe, hogy megszűnt létezni, mert beecsúszott az Északi-tengerbe. Ugyanakkor Anglia legnagyobb városai közül néhány, mint például Manchester és Birmingham, amelyek hirtelen nőttek meg a tizen-nyolcadik század közepén, nem küldtek képviselőt a parlamentbe. A britek azzal indokolták ezt a képviselet terén érvényesülő összevisszaságot, hogy a parlament minden egyes tagja az egész brit nemzetet képviseli, és nem csupán annak a helyi körzetnek a partikuláris érdekét, ahonnan származik. Azt az előírást, mely szerint a parlamenti képviselőnek abban a választókerületben kell laknia, amit képvisel, már régóta figyelmen kívül hagyták, és ezt a szabályt természetesen a mai képviselőknek sem kell betartani. A virtuális képviselet ezen eszméje szerint Angliában a nép képviselete nem a választási procedúra során valósult meg – ezt a képviseleti rendszer mellékes velejárójának tartották –, hanem inkább azon közös érdekek képviselete révén, amelyek a parlamenti képviselőket állítólag minden olyan angol alattvalóval összekapcsolták, akikért felszólaltak. Beleértve azokat is – mint például az amerikai gyarmatok lakóit –, akik valójában nem is szavaztak rájuk.

Az amerikaiak határozottan elutasították ezt az érvelést, és a virtuális képviselet eszméjével szemben az általuk „valóságos” (*actual*) képviseletnek nevezett elvet állították alternatívaként. Amennyiben a nép megfelelő képviseletet kellett, hogy kapjon a törvényhozásban, vallották a gyarmatok lakói, a népnek nem csak hogy közvetlenül kell választania annak tagjait, de olyan képviselőkre van szükség, akiknek a száma arányos azzal a népességgel, amelynek érdekeit képviselik. Mire való az, kérdezte a Massachusetts állambeli James Otis 1765-ben, hogy az angolok folyamatosan azzal igyekeznek megindokolni az amerikai képviselet hiányát a brit parlamentben, hogy Manchester és Birmingham példáját citálják elő, hogy azok sem küldenek képviselőket a brit alsóházba? A megoldás egyszerűnek tűnt Otis számára: „Ha ezek a most már olyan jelentős helységek nincsenek képviselve, képviseletet kell kapniuk.”

Ami Angliában értelemmel bírt, Amerikában értelmetlennek bizonyult. Angliával ellentétben az Újvilág választókeretei nem annyira az évszázadokra visszanyúló történelem, mint inkább az újabb időknek a népesség számában bekövetkezett változásokkal szabályszerűen összefüggő termékei voltak. Amikor Massachusettsben új városok vagy Virginiában új megyék jöttek létre, automatikusan új képviselőket választottak az adott gyarmat törvényhozásába. A valóságos képviseletnek ez a rendszere a lehető legszorosabb kapcsolatot tételte a helyi választók és a képviselők között. Az angolokkal ellentétben az amerikaiak úgy vélték, a képviselőknél abban a helységben kell lakniuk, amelynek érdekeit képviselik, és az ott élő választóknak joguk van arra, hogy instruálják őket a politikai döntéshozatalban. Úgy gondolták, az az igazságos, ha egy-egy választókerület érdeke többé-kevésbé az ott élő népesség nagyságának arányában van képviselve. Röviden szólva, a valóságos képviselet elve, amiben az amerikaiak hittek, az embereknek a modern világban valaha is létező legteljesebb és legegyszerűbb részvételét jelentette a kormányzás folyamatában.

A valóságos képviseletnek ez az elve a népnek az általa választott képviselőkkel szembeni bizalmatlanságán alapult, és ezért a nép érdekei érvényesítésének legegységesebb módját igyekezett elérni, ami általában a szavazást jelentette. A virtuális képviseletet Angliában működőképesévé tevő érdekek közössége Amerikában annyira gyenge és bizonytalan volt, hogy nem lehetett bízni abban, hogy a képviselők a választókerületi szavazók érdekeiben szólnak, hacsak ténylegesen nem azok választják őket. A valóságos képviselet révén így a választás folyamata a képviselet nem mellékes, hanem központi része lett. A valóságos képviselet vált az amerikai alkotmányosság és kormányzás sajátosságainak kulcsává. Az emberek olyan tisztségviselőket akartak választani, akik minden tekintetben hasonlóak voltak hozzájuk, nem csupán nézeteik, hanem vallás, etnicitás vagy társadalmi osztály tekintetében.

tében is. 1775-ben Philadelphia népe meghatározta, hogy a forradalmi bizottságokban hány presbiteriánus vallású, iparos foglalkozású vagy német etnikumú személy vegyen részt. Az amerikaiak már ekkor hangot adtak ama nézetüknek, hogy a választott képviselőknek nem csupán a népért kell lenniük, hanem a népből is.

Az amerikai demokrácia forrása a bizalmatlanság lett, amely időnként olyan méreteket öltött, hogy magát a reprezentáció folyamatát kérdőjelezték meg, és magukról megfélemlített tömegek, valamint törvényen kívüli szervezetek léptek fel, állítva, hogy nagyobb hitelességgel beszélnek a nép nevében, mint megválasztott képviselőik. A nép, úgy tűnt, sokféle képpel képviselhető, és sokféle intézmény által. Azonban egy tisztségviselő sem testesítette meg a népet teljes egészében, bármennyi szavazatot is kapott.

Végső soron a képviselettel kapcsolatos nézetek mentén különbözőt egymástól az angol és az amerikai alkotmányos rendszer. Angliában a parlament ragadta magához a szuverenitást, vagyis az állam legvégső, legfőbb és oszthatatlan törvényhozói hatalmát. Ennek az volt az oka, hogy az önmagában az egész társadalmat testesítette meg, a királyság összes társadalmi csoportját, és rajta kívül semmi más nem létezett. Amerikában azonban a szuverén hatalom letéteményese maga a nép maradt, nem pedig valamely ágense, és még csak nem is az ágenseinek az összessége. Az amerikai nép – az angoltól eltérően – sohasem szűnt meg létezni a képviselet folyamatában.

Amikor az amerikaiak a nép szuverenitására hivatkoztak, nem csupán azt értették alatta, hogy a kormányzat egésze a néptől ered, hanem hogy a társadalom végső, legfelsőbb és oszthatatlan törvényhozó hatalmának a letéteményese maga a nép, nem pedig annak képviselői vagy bármely más ágense. Az amerikai gondolkodásban minden köztisztviselő a nép által delegált és árgus szemekkel figyelt ágens lett, aki időlegesen birtokolja a nép hatalmának apró darabkáját, úgymond bármikor visszavehető hitbizományként.

A népfelfogásnak ez a rendkívüli módja tette képessé az amerikaiakat arra, hogy megalossák a föderalizmus eszméjét, vagyis a központi kormányzat és az államok kormányzatai közötti hatalom nevezetes megosztását. Azáltal, hogy az amerikaiak két olyan, különböző hatalmakkal bíró törvényhozást hívtak életre, amely ugyanazon terület felett diszponál, a kormányzat megalkotásának új módját alkották meg a világ számára.

Az amerikaiak csak úgy tudták értelmezni új alkotmányos vívmányaikat, mint például a különleges alkotmányozó konvenciókat és az alkotmányok nép által való ratifikációjának a folyamatát, hogy felfogásuk szerint a nép maradt a szuverenitás letéteményese. Amerikában az a gondolat, hogy a szuverenitás a népnél marad, nem csupán egy kényelmes politikai fikció volt. Az amerikai nép, eltérően az angoltól, ténylegesen megtartotta a törvényhozói hatalmat. Az angoloknak nem volt szükségük konvenciókra és nép általi ratifikációkhoz ahhoz, hogy megváltoztassák alkotmányukat, mivel a parlament teljes egészében megegyezett a néppel, és rajta kívül a nép nem létezett politikai vagy alkotmányos értelemben, leszámítva a választás pillanatát.

Amikor az amerikaiak számára a választás lett a képviselet egyedüli kritériuma, természetes volt számukra, hogy úgy tekintenek az összes megválasztott tisztségviselőre, mint akik valamilyen módon a népet képviselik. Már az 1780-as években sok amerikai úgy utalt a választott szenátorokra mint a nép kettős képviseletére. Egyesek azt kezdték hangoztatni, hogy a kormányzók, mivel a nép egésze választotta őket, az állam legreprezentatívabb tisztségviselői. Hamarosan minden megválasztott tisztségviselőt a nép képviselőjeként aposztrofáltak, és ez, az eredetileg az államok alkotmányaiiban, valamint a szövetségi alkotmányban található különböző „képviseelőházakkal” kapcsolatban alkalmazott terminus kényelmetlen módon emlékeztette az amerikaiakat arra, hogy egykoron úgy gondoltak a képvise-

letre, mint az angolok, vagyis mint egy olyan rendszerre, amely kizárólag a törvényhozásaik alsóházaira korlátozódik, nem pedig az egész kormányzatra.

Azzal, hogy a nép önmagát tekintette a szuverenitás letéteményesének, óhatatlanul az összes kormányzati tisztségviselőt – még a bírákat is – bizonyos értelemben saját különféle ágenseivé tette. Amikor a bírósági felülvizsgálat⁷ igazolása érdekében Alexander Hamilton a 78. sz. Föderalistában⁸ a bírókra úgy utalt, mint a nép ágenseire, akik valójában nincsenek alárendelve a nép többi képviselőjének a törvényhozásban, a bírói ágról való gondolkodás radikálisan új útját nyitotta meg. Amennyiben a bírák valóban a nép ágensei, ahogy azt hamarosan sokan vallani kezdték, jogos elképzelés volt, hogy őket is választani kell, különösen mivel a választás vált a képviselőlet egyedüli próbakövévé. Nem meglepő, hogy a tizenkilencedik század elejétől kezdve az államok kezdték bevezetni azt a gyakorlatot, hogy a bírók választás során kerülnek pozíciójukba, és mára már legalább harminchét államban beszélhetünk választott bíróságról.

Mivel az amerikai rendszerben a kormányzat soha nem testesítette meg a népet teljes egészében, mindenféle furcsa politikai intézmény és gyakorlat jelenhetett meg és meg is jelent. Az előválasztások, népszavazások, a visszahívási eljárások és szavazási kezdeményezések, amelyeket a progresszív reformerek vezettek be a huszadik század elején⁹, csupán az Egyesült Államok alapítása során megfogalmazódott népszuverenitás, valamint a közvetlenül alkalmazott valóságos képviselőlet eszméi kiterjesztésének tekintendők. Gray Davis kormányzó visszahívásának és Arnold Schwarzenegger kaliforniai kormányzóvá választásának elhúzódó procedúrája¹⁰ olyasféle népi akciónak tekintendő, amely nem valószínű, hogy megismétlődik a világ bármely más fejlett demokráciájában. Viszont ha megértjük a népszuverenitás sajátos amerikai eszméjét, ezek a rendkívüli politikai események máris érthetővé válnak. A jövő kérdése azonban, hogy mindezek segítségével értelmes módon működtethető-e egy modern demokrácia.

Fordította: VAJDA ZOLTÁN

⁷ Angolul *judicial review*, melynek értelmében a szövetségi bíróságok, illetve egyes állami bíróságok alkotmányossági szempontból ítélik meg a kormányzat tevékenységét. (A fordító jegyzete.)

⁸ A Föderalista iratok az amerikai alkotmányos gondolkodás alapvető dokumentumai, a New York államban folyó, az 1787. évi amerikai szövetségi alkotmány ratifikációs vitájában született, az alkotmány elfogadására buzdító különböző újságokban közölt írások gyűjtőneve. Az írások szerzői John Jay, Alexander Hamilton és James Madison voltak. (A fordító jegyzete.)

⁹ Az 1900-as évek elején az Egyesült Államokban kibontakozó progresszív politikai reform mozgalom a társadalmi béke erősítését tűzte ki céljául, és különböző intézkedések révén javítani igyekezett a gazdasági fejlődés veszteségeinek helyzetén. Mindeközben nagyobb szerepet kívánt biztosítani a népakaratnak a kormányzásban, a választók politikai tájékozottságának egyidejű erősítésével. (A fordító jegyzete.)

¹⁰ Gray Davis demokrata politikust 2002-ben ötödszörre választották meg Kalifornia állam kormányzójává. 2003 nyarán a republikánusok kampányt indítottak ellene, kezdeményezve egy, a visszahívására irányuló népszavazást. Az októberi referendumon a választók döntöttek a visszahívásról, és Schwarzeneggert választották meg az állam kormányzójává. Az USA történetében Davis volt a második kormányzó, akit visszahívtak. Az ellene folytatott kampány fontos eleme volt az a tény, hogy visszaállította az egyetemi tandíjakat, valamint a gépjármű regisztrációs díjakat. Ezen túlmenően az állam területén 2003 nyarán a villamosenergia ellátásban bekövetkezett, fogyasztók millióit sújtó üzemzavar is hozzájárult népszerűségvesztéséhez. (A fordító megjegyzése.)